

PHÂN TÍCH TÂM TRẠNG CỦA NGƯỜI CHINH PHỤ TRONG TÌNH CẢNH LẺ LOI CỦA NGƯỜI CHINH PHỤ

1. Dàn ý phân tích tâm trạng người chinh phụ

a. Mở bài:

- Giới thiệu về tác giả và đoạn trích:
- + Đặng Trần Côn là con người tài ba học giỏi và có tài văn chương.
- + Đoạn trích Tình cảnh lẻ loi của người chinh phụ là một trong những đoạn hay và xúc động nhất của tác phẩm Chinh phụ ngâm.
- Khái quát tâm trạng của người chinh phụ: Tâm trạng chủ đạo buồn sầu cô đơn nhưng nhớ.

b. Thân bài:

- Nỗi cô đơn của người chinh phụ:
  - + Cảnh ngộ: Chồng đi đánh trận, người chinh phụ phải ở nhà một mình.
  - + “Gieo từng bước”: bước chân chậm rãi từng bước một.
  - + “Rủ thác đòi phen”: Buông xuống cuốn lên nhiều lần.
  - + “Chim thước”: Loài chim báo tin lành.
  - + “Ngọn đèn”, “chẳng biết”: Gọi thời gian đêm khuya.
  - + “Hoa đèn - bóng người”: Gọi sự trần trọc, thao thức vì nhớ chồng, con người không còn sức sống.
  - + “Lòng thiếp riêng bi thiết”: Nỗi lòng bi thương, thảm thiết không nói lên lời.
  - + “Buồn rầu”: Buồn đau, cô đơn.
  - + “Khá thương”: Xót xa, đau đớn, bồn chồn.
- Nỗi sầu muộn triền miên của người chinh phụ:
  - + “Gà eo óc”, “năm trống”: Gọi âm thanh của sự lẻ loi, cô quạnh và thời gian ban đêm trống vắng.
  - + “Hòe phát phơ rủ bóng bốn bên”: Bóng cây hòe ngoài sân trong vườn ngắn rồi dài, dài lại ngắn nhằm chán không có sức sống.
  - + “Khắc giờ đằng đẵng như niên”: Một giờ xa cách như một năm dài đằng đẵng.
  - + “Mối sầu”, “dằng dặc”, “miền biển xa”: Cụ thể hóa nỗi sầu, giúp người đọc cảm nhận được sự dài trải của nó.
  - + Động từ “gượng”: gượng gạo, miễn cưỡng.
  - + “Hương gượng đốt”, “hồn đà mê mải”: Miễn cưỡng đốt hương tìm sự thanh thản nhưng lại mê man.
  - + “Gương gượng soi”, “lệ lại châu chan”: Gượng gạo soi gương mà òa khóc
  - + “Gượng gảy ngón đàn”: Khát khao hạnh phúc nhưng lại sợ điềm gở.
- Niềm thương nhớ chồng của người chinh phụ:

- + “Gió Đông, non Yên”: Hình ảnh ước lệ gợi hình ảnh người vợ phải mượn ngọn gió Đông mới có thể truyền tải được nỗi nhớ chồng.
- + “Đường lên bằng trời”: Xa vời dường như không có điểm cuối.
- + “Thăm thẳm”: Gợi độ dài của thời gian, độ rộng của không gian, độ sâu của nỗi nhớ.
- + “Đau đầu”: Trạng thái không yên lòng, quan tâm nhớ nhung, mong đợi, day dứt khôn nguôi.
- + “Cảnh buồn, thiết tha lòng”: Tả cảnh ngụ tình, cảnh buồn, lòng người đau xót, quặn thắt.
- + “Cành cây sương đượm”: Gợi sự buốt giá, lạnh lẽo
- + “Tiếng trùng mưa phun”: Sự ảo não, hoang vắng, nghe được cả tiếng côn trùng kêu rả rích.

c. Kết bài:

- Khái quát lại tâm trạng của người chinh phụ.
- Suy nghĩ của bản thân: Đồng cảm, thương xót cho người phụ nữ, trân trọng những vẻ đẹp phẩm chất của họ.

2. Bình giảng diễn biến tâm trạng người chinh phụ

Trong cuộc đời chúng ta sẽ có ít nhất một lần chịu tình cảnh lẻ loi. Không biết lẻ loi vì thiếu bạn, lẻ loi vì chồng hay vì những vấn đề nào đó. Nói chung tình cảnh ấy rất dễ có ở trong con người chúng ta. Cuộc sống không bằng phẳng vì thế cho nên những vấn đề khiến ta lẻ loi sẽ rất dễ xảy ra. Tuy nhiên nổi bật nhất là lẻ loi vì chồng. Trong thơ xưa Đoàn Thị Điểm đã đem đến cho chúng ta một đoạn thơ hay về tình cảnh lẻ loi của người phụ nữ có chồng đi đánh trận nơi xa. Bài thơ đã bật lên những nỗi nhớ nhung sâu muợn của người phụ nữ thiếu vắng bóng chồng.

*“Dạo hiên vắng thầm gieo từng bước,
Ngồi rèm thưa rủ thác đòi phen.*

Ngoài rèm thước chẳng mách tin,

Trong rèm, dường đã có đèn biết chăng?”

Trên từng bậc thềm, xưa kia còn in dấu gót của hai người vậy mà giờ đây chỉ có mỗi một mình nàng gieo từng bước cô quạnh. Hiên cũng như vắng đi một con người đứng đó. Nàng thẫn thờ trong nỗi cô đơn độc bước, dạo để khuấy khỏa mà lòng vẫn chưa yên. Đứng không xong nàng lại ngồi trong chiếc rèm chờ con chim thước đưa tin từ chiến trận gửi về. Nhưng chờ thì cũng chỉ chờ trong vô vọng, chim thước không thấy đâu mà nỗi cô đơn thì ngày càng nướn chửng lấy người con gái mềm yếu. Ngày đêm chỉ có chiếc đèn làm bạn, đèn thức cùng nàng nhưng liệu rằng đèn có thấu hiểu cho nỗi lòng cô quạnh của người chinh phụ. Nàng tự hỏi rồi tự trả lời, đèn có biết thì cũng bằng không biết chỉ có riêng nàng chịu đựng với nỗi cô quạnh đó mà thôi.

“Gà eo óc gáy sương năm trống

Hòe phát phơ rủ bóng bốn bên

Khắc giờ đằng đẵng như niên

Mối sầu dằng dặc tựa miền biển xa

Hương gượng soi lệ lại châu chan

Sắt cầm gượng gảy ngón đàn

Dây uyên kinh đứt phím loan ngại ngùng”

Tiếng con gà gáy sáng trong màn sương ẩm đậm càng làm cho nỗi cô đơn trở thành nỗi đau. Nàng đã thức trắng cả một đêm, không phải nàng không muốn ngủ mà nàng không thể nào nhắm mắt được. Trước nguy cơ nàng có thể trở thành phụ nữ góa chồng bất cứ nào khiến cho nàng đau khổ. Nàng lo lắng thương cho chồng và ngấm cho mình. Cây hòe bên ngoài kia cũng ủ rũ, cành cây ướt đẫm sương đêm. Cái màn sương lạnh giá ấy lại thêm tiếng mưa phùn làm cho người chinh phụ buồn lại càng buồn, nỗi nhớ đau đáu trong tim. Nó thường trực trong lòng chứ không phải phút đến phút lại đi. Mỗi giờ phút qua đi được tính từ cái tích tắc một, thời gian chạy chậm như đè nặng thêm sự đau khổ trong lòng người con gái.

Đúng là có biết cũng không thể nói lên, kể cả cho đèn kia giống như một con người để từ đó cảm nhận được nỗi đau của người thiếu phụ thì cũng không thể nói được hết cái tâm trạng của nàng. Chỉ có mình nàng mới hiểu được cảm xúc ngập tràn trong nàng bây giờ thôi. Nàng buồn không thiết nói lời nào, và hình ảnh hoa đèn lại như an ủi nàng nó trở thành người bạn để cho thức cũng như tương tự của nàng. Phải chăng nàng đang cố tìm đến sự đồng cảm, không có người đồng cảm nàng tìm đến hoa đèn kia. Chứ thực chất thì hoa đèn cũng có biết chi đâu mà thương cho nàng.

“Lòng này gửi gió đông có tiện

Nghìn vàng xin gửi đến non Yên

Non Yên dù chẳng tới miền

Nhớ chàng thăm thẳm xa vời khôn thấu

Nỗi nhớ chàng đau đáu nào xong

Cảnh buồn người thiết tha lòng

Cành cây sương đượm tiếng trùng mưa phun”

Nàng lấy gương soi trang điểm để quên nhưng nhìn thấy mặt mình nàng lại không cảm nỗi nước mắt "lệ lại châu chan". Nàng đốt hương mong lấy lại sự thư thái trong tâm hồn nhưng "hồn đà mê mải", nỗi cô đơn sâu muộn lại càng đậm sâu hơn. Và đau đớn nhất là khoảnh khắc: Sắt cầm gương gãy ngón đàn/ Dây uyên kinh đứt phím loan ngại chùng. Đàn cầm và đàn sắt khi hòa âm với nhau thường được ví với sự sum vầy, hòa hợp yên ấm của hai vợ chồng. Dây uyên biểu tượng cho lứa đôi gắn bó, tất các sự vật đều có đôi có lứa, chỉ riêng mình nàng là cô đơn lẻ bóng. Những biểu tượng ấy càng khơi sâu nỗi cô đơn, lẻ loi của người chinh phụ. Ba từ "gương" diễn tả sự trở trêu, xót xa trước cảnh ngộ của chính mình. Dây đàn đứt và chùng đều là dấu hiệu của điềm xấu trong tình yêu, bởi vậy, nỗi kinh sợ của người chinh phụ khi gương gãy đàn trở thành một nỗi ám ảnh về sự cô đơn lẻ loi trọn kiếp của người cô phụ.

Như vậy qua đây ta có thể thấy, chiến tranh không chỉ cướp đi những người trai tráng hiền lành khỏe mạnh, những người chồng thương yêu vợ mà còn biến những người con gái trẻ thành những bà góa phụ. Người chinh phụ ở nơi xa sống chết như thế nào làm sao người chinh phụ có thể biết. Nàng chỉ biết nhớ, biết thương biết lo lắng mà thôi.

3. Cảm nhận tâm trạng của nhân vật trữ tình

Tình cảnh lẻ loi của người chinh phụ được trích từ tác phẩm Chinh phụ ngâm của Đặng Trần Côn. Tác phẩm đã cho thấy nỗi cô đơn khắc khoải của người chinh phụ có chồng ra chiến trận. Nỗi cô đơn ấy càng đậm nét hơn khi nàng vừa tiễn chồng đi còn mình trở về nơi buồng

the cô đơn lạnh lẽo. Tất cả những cung bậc cảm xúc đó đã được khắc họa trong đoạn trích Tình cảnh lẻ loi của người chinh phụ.

Văn bản được trích từ câu 193 đến câu 216 của bản diễn Nôm. Sau buổi đưa tiễn chồng, người chinh phụ trở về, tưởng tượng nơi chiến trường đầy chết chóc mà lòng xót xa, lo lắng cho chồng và thương cảm cho hoàn cảnh cô đơn, lẻ loi của mình. Tâm sự của nàng diễn biến qua rất nhiều cung bậc cảm xúc khác nhau đã được tác giả tinh tế nắm bắt trọn vẹn.

*“Đạo hiên vắng thăm gieo từng bước,
Ngồi rèm thưa rủ thác đòi phen.
Ngoài rèm thước chẳng mách tin,
Trong rèm, dường đã có đèn biết chăng?”*

Dõi theo từng bước chân của người thiếu phụ ấy ta thấy một tâm trạng thẫn thờ của cô. Dường như bàn chân kia không muốn bước nữa chỉ như cố bước đi mà thôi. Có lẽ bàn chân ấy chỉ muốn chôn tại một chỗ để làm cho những cảm xúc kia chìm đắm trong con người ấy. Nói đúng hơn thì cảm xúc kia như níu bước chân lại không muốn cho đi. Ngồi trong rèm thưa mà nàng thấy lòng mình buồn vô tận. Đó là một nỗi buồn thương không thể có ai hiểu được cho nàng. Người nàng thương nhớ cũng không có ở đây khiến cho một mình nàng như bị cảm xúc kia chìm xuống. Nàng còn buồn rằng con chim thước ngày nào cũng không có để nàng hỏi tin về chàng. Trong rèm kia ngọn đèn dường như chứng kiến mọi hoạt động tâm trạng của nàng nhưng liệu đèn có biết không. Câu hỏi vang lên nghe sao thật chua chát. Đúng là đèn thức cùng nàng thật đấy nhưng đèn cũng chỉ là một vật vô tri vô giác đâu có biết thì cũng không nói lên được. Cả trong rèm cả ngoài rèm đều không thể cho nàng một chút an ủi nào. Nàng càng buồn lại càng buồn hơn.

*“Gà eo óc gáy sương năm trống
Hòe phát phơ rủ bóng bốn bên
Khắc giờ đằng đẵng như niên
Mối sầu dằng dặc tựa miền biển xa
Hương gương soi lệ lại châu chan
Sắt cầm gương gãy ngón đàn
Dây uyên kinh đứt phím loan ngại gùng”*

Tiếng gà báo canh nghe ám áp như thế mà qua sự cảm nhận của người thiếu phụ lại trở thành sự eo óc buồn lạ thường. Thấy rõ được những tiếng gà gáy như thế chắc hẳn nàng không ngủ được nên mới nghe được những tiếng gà gáy năm canh đó. Cây hòe ngoài kia cũng rủ bóng bốn bên. Nó giống như hàng tóc của người con gái vì nhớ thương lẻ loi không thiết tha gì cúi đầu mặc cho mái tóc rũ xuống. Mỗi giờ trôi qua đối với nàng dài tựa một năm vậy. Người ta thường ví khoảng thời gian mong chờ bao giờ cũng dài như hàng thế kỉ trôi qua vậy nhất là đợi chờ người mình yêu thương. Và ở đây người chinh phụ cũng lẻ loi chờ đợi vì thế cho nên mới thấy một khắc dài tựa một năm. Mối sầu thì dằng dặc như miền biển xa. Có thể nói nỗi buồn sầu kia mang tầm vóc không gian rộng lớn và thời gian dài đằng đẵng. Và chính vì thế mà nàng không thiết tha gì đến bản thân mình nữa. Nếu có soi gương thì cũng chỉ là gương soi mà thôi. Nếu có đánh đàn thì cũng gương ngạo mà sợ dây loan kia đứt. Đàn đứt thì không may mà chồng nàng ở biên cương đối đầu với cái chết. Nàng không muốn thấy một điềm gở nào và hình ảnh dây loan kia chính là dây hồng tình nghĩa của vợ chồng.

Không gian hết sức cô quạnh, vắng vẻ chỉ có bước chân người chinh phụ thềm gieo trên hiên vắng. Tâm trạng nàng hết sức bồn chồn, lo lắng, nàng đứng ngồi không yên, hết rủ rờm rồi lại cuốn rờm, đi đi lại lại ngong ngóng tin chồng trở về, nhưng người chồng vẫn ra đi bất vô âm tín. Hành động treo rèm lại rồi lại kéo rèm xuống là hạnh động diễn ra trong vô thức, nàng làm mà không hề hay biết, điều đó càng khắc họa rõ nét hơn nỗi thất vọng tràn trề của nàng. Dù ở ngoài hiên hay trong rèm nàng vẫn cô đơn, lẻ loi hết sức. Nàng mong ngóng tiếng con chim thước báo tin nhưng chim thước cũng im ắng. Đêm khuya chỉ có một mình, nàng càng khao khát sự sẻ chia hơn bao giờ hết, nhưng ngọn đèn vô tri, vô cảm không thể an ủi, chia sẻ với nàng: Đèn có biết đường bằng chẳng biết/ Lòng thiếp riêng bi thiết mà thôi. Hình ảnh "Hoa đèn kia với bóng người khá thương" càng đậm tô hơn nữa sự cô đơn, tội nghiệp của người chinh phụ.

*“Lòng này gửi gió đông có tiện
Nghìn vàng xin gửi đến non Yên
Non Yên dù chẳng tới miền
Nhớ chàng thăm thẳm xa vơi khôn thấu
Nỗi nhớ chàng đau đáu nào xong
Cảnh buồn người thiết tha lòng
Cành cây sương đượm tiếng trùng mưa phun”*

Nàng mượn gió đông để gửi những tâm tư tình cảm và tấm lòng của mình đến người chồng nơi biên cương cửa ai. Chốn non yên kia không biết chàng có nhận được những tâm sự của nàng không nhưng nàng vẫn mong gửi đi. Có tiện thì mong chàng hãy biết đến tấm lòng của thiếp. Đường đi của những tâm sự ấy phải trải qua biết bao nhiêu núi non hiểm trở và bản thân nàng thì biết rõ điều đó. Nàng bỗng thấy thương nhớ thăm thẳm, dường như nỗi nhớ ngày một xoáy sâu vào trong lòng nàng. Và như không thể kìm được cảm xúc nàng đau lòng bật lên những tiếng khóc hòa vào những hạt mưa ngoài kia.

Nỗi niềm chìm vào cô đơn, chìm vào không gian lạnh lẽo, quạnh vắng, cảnh vật ảm đạm thê lương như đang bủa vây lấy người chinh phụ. Nàng đang đón, tuyệt vọng đến cùng cực.

Bằng bút pháp tả cảnh ngụ tình, ngôn từ tinh tế, hình ảnh giàu sức biểu tượng, đoạn trích đã diễn tả thật tinh tế và chính xác những cung bậc cảm xúc của người chinh phụ, đó là nỗi cô đơn, lẻ loi vô cùng. Đoạn trích có ý nghĩa đề cao hạnh phúc cá nhân đồng lời là lời tố cáo, lên án chiến tranh phi nghĩa đã hủy hoại hạnh phúc của con người.